

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Жўраева Гулмирахон Зуфаржон Қизи

Фаргона Давлат Университетимустақил тадқиқотчиси

БЎЛАЖАК ХОРИЖИЙ ТИЛ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ АХБОРОТЛАРГА ТАҲЛИЛИЙ ВА ТАНҚИДИЙ МУНОСАБАТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ЗАРУРАТИ

Аннотация

Мазкур мақолада бўлажак хорижий тил ўқитувчиларининг ахборотларга танқидий ва таҳлилий муносабатини шакллантиришнинг педдагогик мазмуни, йўналишлари ва тамойиллари тадқиқ этилган. Шунингдек, бугунги глобал ахборот маконида ахборотдан тўғри ва оқилона фойдаланиш орқали ахборот истеъмоли маданиятини шакллантириш йўллари ва педагогик вазифалари ёритилган. Бу борада янги таълим технологиялари ва таълим методикасининг зарурлиги, шу маънода, Веб-қидирув технологияси имкониятларидан фойдаланиш зарурати очиб берилган.

Калит сўзлар: ахборот, ахборот хуружи, кибернетика, Ахборот эркинлиги.

Бугунги глобалашган оламда теран тафаккур ва кучли илмий салоҳиятга эга кадрларни тарбиялаш ҳар бир жамият барқарор ривожланишининг муҳим гаровидир. Мамлакатимизда ҳам салоҳиятли олий таълим муасасаларига ва уларда етишиб чиқадиган янги дунёқарашга эга рақобатбардош кадрларга эҳтиёж ортиб бормоқда. Зеро, «биз мустақил фикрлайдиган, замонавий билим ва касб-хунарларни эгаллаган, мустақил ҳаётини позицияга эга бўлган ёшларни тарбиялаш бўйича катта ишларни амалга оширмоқдамиз. Аммо бугунги кунда ёшларнинг онги ва қалбини эгаллаш учун қандай кескин кураш бораётганини, диний экстремизм, терроризм, гиёҳвандлик, «оммавий маданият» каби таҳдидлар кучаяётганини ҳисобга оладиган бўлсак, фарзандларимиз тарбияси, маънавий-маърифий соҳадаги ишларимизни бир зум сусайтирмасдан, аксинча, уларни янги босқичга кўтаришимиз зарур»[1]. Шундай экан, учинчи минг йилликда ахборотлаштириш билан боғлиқликда юзага келаётган хавф ва таҳдидлардан ҳимояланиш муаммоси замонавий шароитда алоҳида тадқиқотлар олиб боришни тақозо этади. Ахборотлар таҳлиliga, унга танқидий ва таҳлилий муносабатни шакллантиришга доир масаласига қатор тадқиқот

ишлари бағишланган бўлиб, ҳозирда ҳам мазкур йўналишда илмий изланишлар олиб борилмоқда. Ушбу тадқиқот иши ҳам бу соҳадаги изланишларни тўлдиришга ва мавжуд муаммоларга нисбатан янгича ёндашувни ишлаб чиқишга қаратиланлиги билан ажралиб туради.

«Ахборот» тушунчаси илмий муомалага 1928 йилда америкалик олим Р.Хартли томонидан техник алоқа каналлари бўйлаб тарқатилувчи маълумотларни миқдорий ўлчаш мезонини белгилаш учун киритилган. Ҳозирда бу атама ҳар хил маъноларда қўлланилмоқда. Ахборот айрим (маиший) ҳолларда одамлар томонидан бериладиган маълум нарса ёки ҳодиса ҳақидаги маълумот, баъзида (кибернетика) - тартибга солинган ўзгартириш, тизимнинг ташкил этилганлик ўлчови, бошқа вазиятда-объектларнинг ранг-баранг жиҳатларини ифодалаш, акс эттириш тушунилади. Ахборотнинг моҳиятига нисбатан қарашларнинг кўплигига қарамай, бу тушунчага ҳанузгача аниқ умум эътироф этилган таъриф берилгани йўқ, баъзан бундай таърифни бериш мумкин эмас, деган фикрлар ҳам учрамоқда.

Ўзбек тилининг изоҳли луғатида «ахборот» тушунчасига қуйидагича таъриф берилган: «Ахборот – замонавий фан ва сиёсатнинг асосий тушунчаларидан бири; дастлаб кишилар томонидан оғзаки, кейинроқ эса ёзма ёки бошқа шаклларда узатилган маълумотдир»[2]. Демак, бугунги глобаллашган маконда ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантириш турли тажовуларни олдини олишга хизмат қилади. Бу жараёнда ёвуз ниятли кишиларнинг кирдикорларига қарши кураш билан бир қаторда турли даражада келтирилиши мумкин бўлган зарарларнинг ҳам олди олиниши, табиий. Ахборотларга танқидий ва таҳлилий муносабат шахсда ахборот истеъмоли маданиятини ривожлантиради ва бу турли ахборий таҳдидлардан ҳимоялавчи кўникмаларни ҳам шакллантиради.

Педагог олим Б.Ходжаев глобал ахборот майдонида шахсда ахборот истеъмоли маданиятини шакллантириш зарурлигини алоҳида таъкидлайди. Унинг фикрича, «ахборот истеъмоли маданияти» тушунчаси асосида шахс ахборот хавфсизлигининг учта асосий даражаси акс этади: умумий, касбий ва мазмунли-қадриятли. «Шахсда ахборот истеъмоли маданиятини ривожлантиришнинг мазкур даражалари аниқ мезонларни танлаш ва шахсий ривожланганлик кўрсаткичлари билан боғлиқ. Ахборот истеъмоли маданияти тизимидаги когнитив-операцион ва ташкилий таркибий қисмлар универсаллик, ахборий фаолиятнинг фанлараро алоқадорлиги, шунингдек инсоннинг турли хил фаолият тизимидаги умумлашган тавсифини акс эттирувчи компьютер саводхонлиги билан белгиланади»[3]. Демак, ахборот истеъмоли маданияти шахснинг ижтимоий-таълимий ривожланиши билан боғлиқ жараён бўлиб, ижтимоий муносабатларда чуқур тажрибага эга бўлган ёшнинг ахборот билан ишлаш кўникмаалри ҳам ривожланган бўлади.

Дунё ягона ахборот маконига айланган бугунги кунда бирор ахборотнинг йўлига сунъий тўсиқ қўйиб бўлмайди. «...дунёга юз очган, ёшлари дунё тилларини бемалол эгаллаб, “интернетомания” касалига чалиниш арафасида турган юртимизга ҳам яхши, ҳам ёмон таъсирлар, турли хуружлар мавжудлиги шароитида шахснинг ўзини-ўзи психологик жиҳатдан салбий таъсирлардан ҳимоя қила олиш имкониятларини кенгайтириш энг долзарб муаммолардан биридир»[4]. Педагогик адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантириш таълим олувчиларда ахборот психологик хавфсизлигига доир билимларини ошириш, таълим тизимини такомиллаштириш билан ҳам чамбарчас боғлиқ.

Учинчи минг йиллик кенг кўламдаги ахборот тизими ва телекоммуникация технологияларининг ривожланиш даври сифатида, улар ҳаётнинг деярли барча жабҳаларига ва инсон фаолиятига кириб бориши, шунингдек, ахборот маконининг глобаллашуви, бутун жаҳон ривожига таъсир кўрсатган ва кўрсатаётган омил сифатида эътироф этилади. Эътиборли жиҳати, мамлакат ичидаги ва ташқи дунёдаги фаол ахборот алмашуви одамлар эҳтиёжининг жуда ортиб боришидир. Ахборот соҳасининг бундай тезлик билан

ривожланиши, унинг потенциали ва имкониятларининг ўсиши, унинг жамоатчилик ва давлат ҳаётидаги турли хил йўналишларда кенг тарзда ишлатилиши, янги ХХІ асрдаги одамзот тараққиётини аниқлаб берувчи муҳим омилларнинг бири бўла олади. Ўзбекистон Республикасининг «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги қонуни 4-моддасида ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсати аниқ белгилаб қўйилган. Унга кўра, ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсати ахборот ресурслари, ахборот технологиялари ва ахборот тизимларини ривожлантириш ҳамда такомиллаштиришнинг замонавий жаҳон тамойилларини ҳисобга олган ҳолда миллий ахборот тизимини яратишга қаратилган.

Шунингдек, «Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида»ги Қонуннинг 13-моддасида шахснинг ахборот борасидаги хавфсизлиги белгилаб қўйилган бўлиб, шахснинг ахборот борасидаги хавфсизлиги унинг ахборотдан эркин фойдаланиши зарур шароитлари ва кафолатларини яратиш, шахсий ҳаётига тааллуқли сирларини сақлаш, ахборот воситасида қонунга хилоф равишда руҳий таъсир кўрсатилишидан ҳимоя қилиш йўли билан таъминланади. Шу ўринда қайд этиш керакки, Ўзбекистон Республикасининг «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонунининг 12¹-моддасига биноан, «ҳамма эркин фойдаланиши мумкин бўлган ахборотни Интернет жаҳон ахборот тармоғида тарқатиш тартиби белгилаб қўйилган. «Веб-сайтнинг ва (ёки) веб-сайт саҳифасининг эгаси, шу жумладан блогер ҳамма эркин фойдаланиши мумкин бўлган ахборот жойлаштириладиган интернет жаҳон ахборот тармоғидаги ўз веб-сайтдан ва (ёки) веб-сайт саҳифасидан Ўзбекистон Республикасининг мавжуд конституциявий тузумини, ҳудудий яхлитлигини зўрлик билан ўзгартиришга даъват этиш, уруш, зўравонлик ва терроризмни, шунингдек диний экстремизм, сепаратизм ва фундаментализм ғояларини тарғиб қилиш, давлат сири бўлган маълумотларни ёки қонун билан кўриқланадиган бошқа сирни ошкор этиш, миллий, ирқий, этник ёки диний адоват кўзғатувчи, шунингдек фуқароларнинг шаъни ва қадр-қимматига ёки ишчанлик обрўсига путур етказувчи, уларнинг шахсий ҳаётига аралаштиришга йўл кўювчи ахборотни тарқатиш, гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва прекурсорларни тарғиб қилиш, порнографияни тарғиб қилиш, қонунга мувофиқ жиноий ва бошқа жавобгарликка сабаб бўладиган бошқа ҳаракатларни содир этиш мақсадларида фойдаланилишига йўл қўймаслиги шарт этиб белгилаб қўйилган»[5]. Демак, ҳар бир инсоннинг ахборотдан фойдаланиш, уни олиш ва тасаррув этиш ҳуқуқи қонун билан кафолатланган бўлсада, бу айрим ижтимоий тартиботни, хавфсизлик қоидаларини бузиши қонун билан тақиқланади. Бу эса, улардан ҳабардор бўлиш, турли ижтимоий таҳдидларни келтириб чиқарувчи сайтлар сифатида тақиқланган сайтларни билиш ва улар билан ахборот алмашишда эҳтиёткор бўлиш талаб этилади. Қонун уни билмасликдан ҳимоя қила олмагани каби, тарли ахборий таҳдидларга учраб, ёки ёлғон ахборот таъсирига тушиб қолиш жавобгарликка тортилиши мумкин. Шунинг учун ҳам кўпроқ хорижий сайтлар ва саҳифалардан кўпроқ маълумотлар олувчи, алмашувчи хорижий тил йўналиши талабларида ахборотларга танқидий ва таҳлилий қараш ва аналитик таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантириш бу таъсирларни олдини олиши мумкин.

Ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантиришга доир хорижий тажрибалар таҳлили асосида бир қатор ривожланган мамлакатларда носоғлом ахборот оқимларининг олдини олиш, бартараф этиш ва унга қарши курашишнинг ўзига хос қонунчилик тизими яратилганлигидан далолат беради. Жумладан, бу борада халқаро амалиётдаги «Кибер жиноятлар тўғрисида»ги конвенция, «Вояга етмаганлар учун хавфсиз интернет ва онлайн ресурсларни жорий қилиш тўғрисида»ги Европа Иттифоқи Парламенти Ассамблеясининг тавсиялари, Германиянинг «Талабаларни ҳимоялаш тўғрисида»ги, Литванинг «Вояга етмаганларни оммавий ахборотнинг салбий таъсирдан ҳимоялаш тўғрисида»ги қонунларини мисол қилиб келтириш мумкин. Шунингдек, АҚШда ўн етти ёшгача бўлган болаларни жисмоний ва руҳий ривожланиш жараёнида интернетнинг салбий таъсирдан ҳимоя қилишни тартибга солувчи нормаларни ўзида акс эттирган қонун ҳам қабул қилинади. Мазкур қонун «вояга етмаганлар учун зарарли бўлган расмлар, тасвирлар,

графиклар, аудиоматериаллар, видеофайлларни интернет тармоғида жойлаштирганлик ва таркатганлик учун жавобгарлик масалаларини назарда тутди. Шу билан бир қаторда қонун ота-оналар, тарбиячилар, саноат вакилларининг вояга етмаганларни интернетдаги салбий ахборотлардан ҳимоя қилишга мажбурлигини белгилаб қўйди»[6]. Бошқа бир мамлакат Францияда қабул қилинган қонунга кўра, давлатга интернетни тартибга солиш, интернетдан фойдаланиш борасида мониторинг қилиш ҳуқуқи берилган. Унга кўра эндиликда интернетга кирганлик ҳақидаги барча ахборотлар миллий маълумотлар базасига йўлланади.

Ахборот хуружи аввало, талаба-ёшларга қартилар экан, бу хуружнинг салбий сиёсий қарашларни шакллантирувчи омилларини кескин равишда педагогик-психологик жиҳатдан бартараф этиш, шу билан бирга ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатни шакллантириш устувор вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Ахборот хуружи инсон, жамият онгига манфаатли ахборот таъсири бўлиб, унинг хулқ-атворини ўзгартиришга ёки уни барқарорлаштиришга қаратилган. Ахборот хуружининг манбалари хилма-хил. Уларнинг субъекти сифатида оммавий ахборот воситалари, интернет тармоғи, нодавлат нотижорат ташкилотлар, жамоат ташкилотлари, жамғармалар, оддий китоб, фильм, ҳайкал, расм ва ҳоказолар ҳам чиқиши мумкин. Ахборот хуружи объекти эса – бу бир индивид ёки ижтимоий гуруҳ, давлат. Бугун замонавий жаҳонда жамият соҳаларининг такомиллашуви, кишиларнинг интеллектуал даражасининг ошиши ахборот хуружи механизмларини такомиллаштиришни ҳам талаб этади. Чунки бу муайян жамият устидан ҳукмронликни ўрнатишнинг қулай ва самарали усули деб қаралади. Ўз навбатида ахборот хавфсизлиги масаласи долзарблашиб бормоқда, сиёсий, ижтимоий институтлар томонидан фуқароларнинг маънавий дунёсини мустаҳкамлашга, ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантиришга эътиборини кучайтиришга сабаб бўлмоқда. Ахборот хуружининг кўринишлари хилма хил бўлганлиги боис, уларнинг ҳар бирини ўрганиш ва салоҳиятини таҳлил этиш ва шу аснода уларга қарши иммунитетни шакллантириш лозим.

Ҳозирги вақтда ахборот хуружларининг қуйидаги турлари кенг тарқалган: давлатнинг миллий сиёсатини атайин танқид қилиш; сохта хабарлар тарқатиш; ижтимоий онгни манипуляция қилиш; кичик муаммони катта, йирик муаммо сифатида тасвирлаш; талабаларни чалғитиш; миллий кадриятларни нотўғри талқин қилиш; етти ёт бегона маънавий кадриятларни сингдириш; халқнинг тарихий хотирасини бузиш ва ўзгартириш; кибертерроризм. Ҳозирги замон ахборот тизими, унинг жуда кенг имкониятларидан келиб чиқиб айтиш мумкинки, Ўзбекистонда ахборот олиш, сақлаш, фойдаланиш ва тарқатишнинг умуммиллий манфаат ва умуммиллий тараққиёт нуқтаи назаридан бошқарув механизмини яратиш, унинг моҳияти ва унсурларини чуқур англаш зарур бўлиб қолмоқда.

Шунингдек, тадқиқот натижалари бўлажак хорижий тил ўқитувчиларида ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантириш – бўлажак касб эгаси сифатида бевосита инсон руҳиятига таъсир ўтказиш орқали уни ўз ақидалари, маънавий-ахлоқий идеаллари, эътиқодидан айирадиган бузғунчи ғояларга қарши курашиш малакасини таркиб топтириш билан алоқадорлигини кўрсатди. Шу билан бирга айнан ижтимоий онгда ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантириш миллат маънавиятини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлиб, мазкур ҳолатда ўқитишнинг янгича технологияларини ишлаб чиқиш, ўқитиш методикасини такомиллаштириш ва замонавий билимларни чуқур ўзлаштиришини талаб этади.

Ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари

Ҳар кимнинг ахборотни эркин олиш ва тарқатишга доир конституциявий ҳуқуқларини амалга ошириш, ахборот ресурс-ларидан эркин фойдаланишини таъминлаш;

Давлат органларининг ахборот тизимлари, тармоқ ва ҳудудий ахборот тизимлари, шунингдек юридик ҳамда жисмоний шахсларнинг ахборот тизимлари асосида Ўзбекистон Республикасининг ягона ахборот маконини яратиш;

Халқаро ахборот тармоқлари ва интернет жаҳон ахборот тармоғидан эркин фойдаланиш учун шароит яратиш;

Давлат ахборот ресурсларини шакллантириш, ахборот тизимларини яратиш ҳамда ривожлантириш, уларнинг бир-бирига мослигини ва ўзаро алоқада ишлашини таъминлаш;

Ахборот технологияларининг замонавий воситалари ишлаб чиқарилишини ташкил этиш;

Ахборот ресурслари, хизматлари ва ахборот технологиялари бозорини шакллантиришга қўмаклашиш;

Дастурий маҳсулотлар ишлаб чиқариш ривожлантирилишини рағбатлантириш;

Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, инвестицияларни жалб этиш учун қулай шароит яратиш;

Кадрлар тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, илмий тадқиқотларни рағбатлантиришдан иборат

1-жадвал. Ахборотлаштириш соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари

Глобал ахборот алмашинув маконида бўлажак хорижий тил ўқитувчилари онгига таъсир этаётган ёт ғояларга қарши ҳимоя воситаларини ишлаб чиқишдан аввал уларнинг ижтимоий хулқида кўзга ташланадиган энг муҳим ҳолатлардан бири ташвишланиш, нимадандир чўчиш ва шу туфайли ижтимоий муносабатлардан ўзини олиб қочишга интилиш ҳисларининг намоён бўлишидир. Чунки агар, психологик ҳимоя ҳолатининг моҳиятидан келиб чиқадиган бўлсак, бу шахс ички кечинмаларини ифодаловчи шундай ҳолатки, унда одам ички руҳий мўтадилликни асраш учун ўзидаги хавотирланиш, қўрқув ва ҳадиксирашларини босишга, улардан ҳалос бўлишга интилади. Психологик ҳимоя – шахсни турли салбий таъсирлардан асрашга, психологик дискомфортни бартараф этишга хизмат қилади.

Ахборотлашган жамиятда бўлажак хорижий тил ўқитувчиларида ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантиришда ва ўз-ўзини ҳимоя қилишни бошқаришда қуйидаги жиҳатларга алоҳида эътибор бериш лозим:

Биринчидан, бўлажак хорижий тил ўқитувчиси учун мустақил фикрга эга бўлиш муҳим. Мустақил фикрга эга бўлган инсонгина ўзига нисбатан қаратилган яхши ёки ёмон маълумотнинг моҳиятига етиши ва унга нисбатан адекват реакция кўрсатиши, ҳимоя механизмларини ишга солиши мумкин. М.Қуроноф таъбири билан айтганда, «мустақил

фикрга мустақил (эркин, озод; тобе бўлмаган, алоҳида) – ихтиёри ўзида бўлган; тобе, қарам бўлмаган каби маъноларидан келиб чиқиб қарашимиз лозим. Бунда ўзганинг ёрдамсиз ёки раҳбарлигисиз, ўзича фикр юритиш, яшаш тушунилади. Ёшлар шунга қодирми? Уни шунга ўргатяпмизми?»[7]. Шундай экан, ҳар бир ёшни кичиклик давриданок мустақил фикрлашга ва фаолият юритиш кўникмаалрини тарбиялаш, уларда фоқеъликка танқидий муносабатни шакллантириш керак бўлади.

Иккинчидан, бўлажак хорижий тил ўқитувчилари турли ёт ва бемаза ахборот хуружларига берилмаслиги учун биз уларда миллий ғурурни тарбиялаш ва бунда фанлараро алоқадорлик ҳамда тарбиявий мулоқотлардан оқилона фойдаланиш зарур. Масалан, мустақиллик йилларида қўлга киритилган қатор ютуқлар: ажодларимизнинг номлари, миллатимизнинг азалий шарафи тикланди; дунё ўзбек халқининг инсоният цивилизациясига қўшган ҳиссасини тан олди; Тошкент 2007 йилда Ислоҳ маданияти пойтахти деган юксак шарафга сазовор бўлди. Буларнинг барча-барчаси талабалар учун буюк ибрат вазифасини бажаради ва уларни очик фикр алмашинувига чорлаш орқали миллий ғурурни уйғотади. «Янги замоннинг янги тушунчалари» таҳлиliga эътибор қаратар экан, М.Қуронов миллий ғурур тушунчасининг моҳиятини куйидаги тарзда содда ва тушунарли ёритиб берган: «Миллий ғурур – талабанинг ёшига мос равишда ўз халқининг кадр-қимматини билиши, иззатлаши; унинг маданияти, маънавияти, иқтисодиётида қўлга киритган ютуқлари, хизматлари, бой меросини билиши ва ана шу юксак миллий маданий ютуқларга мос бўлишга, уларни бойитишга интилишини ўз ичига олади»[8]. Миллий ғурурнинг аҳамияти ҳам ана шунда, бундай фазилатга эга талаба нотўғри ғояларга, жумладан, ахборот хуружларига тобе бўлмайди.

Учинчидан, миллий ғурури бор инсонд иймон, инсоф ва диёнат тушунчаларини шакллантириш мумкин. Чунки инсон қалби билан боғлиқ бу кадрятлар Интернет ва очик ахборотлар оламида адаштирмайдиган «компас» ролини ўйнайди. Интернет шундай ўрмонки, ундакомпассиз юриб бўлмайди.

Тўртинчидан, профессор-ўқитувчилар томонидан айтиладиган ҳар бир сўзнинг аниқ мўлжалли бўлишини таъминлаш зарур. Ўқитувчи томонидан куйидаги фикр мунтазам такрорлаб турилиши зарур: Ахборот қандай бўлишидан қатъий назар, у қабул қилувчи инсоннинг измида бўлиши, унинг манфаатига хизмат қилиши керак. Бунинг учун ёвуз ниятли, ёт ғояларни тарғиб этувчиларнинг асл ниятларини, улар сайъ-ҳаракатларининг оқибатлари нима билан тугагини ҳар бир машғулотнинг ташкилий қисмида эсга солиб туриш лозим.

Ҳозирги даврда инсон интеллектуал салоҳияти ва фанларнинг бевосита ишлаб чиқариш кучига айланиши ахборотларга таҳлилий ва танқидий муносабатини шакллантиришнинг янги сифат даражаларини ва глобаллашиш имкониятларини намоён қилмоқда, яъни, инсоннинг доимий ошиб бораётган моддий ва маънавий эҳтиёжларини қондириш мақсадида табиатни ўзлаштириш учун ўзгартириш фаолиятида ахборот ролининг устуворлашиш қонуниятини эътиборга олсак, унинг ахборот маданияти глобаллашувидаги аҳамиятини кўраимиз.

Хулоса қилиб айтганда ахборот маданиятининг ҳозирги глобаллашув даражасида эришилган ижобий ёки «салбий» натижалари, анъанавий индустриал (ҳозир постиндустриал-ахборотлашган, инновацион-технологик ахборотлашган) ривожланган мамлакатларга ҳамда миллий тараққиётда (аниқроғи, мустақилликка эришган) «учинчи дунё» давлатларга дифференциаллашган тарзда таъсир кўрсатади. Хусусан, унинг ижобий таъсири, дунё давлатларининг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, маданий муносабатларида техника, технология, инвестиция, интеллектуал салоҳият, ахборот айрибошлаш инфраструктураси ва коммуникациясини ривожлантириш учун имконият яратиш билан характерланади. Салбий оқибатлари давлатларнинг (аксарият ҳолатларда, ижтимоий бирликлар ва шахс даражасида)

боқимандаликка, қарамликка, мутеликка, эгоизмга, индивидуализмга, «миллий кибрга», «миллий маргиналлашувга», «оммавий маданиятга», ғайриинсоний ҳаракатларга, девиант хулқ-атворга мойиллик кайфиятларини кучайтиради.

Адабиётлар

1. Мирзиёев Ш. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. - Тошкент: «Ўзбекистон», 2017. – Б. 17.
2. Ўзбек тилининг изохли луғати. 1-жилд. – Тошкент.: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2006. – Б.19.
3. Ходжаев Б.Х. Умумтаълим мактаблари талабаларида тарихий тафаккурни модернизациялашган дидактик таъминот воситасида ривожлантириш: Педагогика фанлари доктори. ... дисс. – Т., 2016. –Б.120-122.
4. Каримова В. Очиқ оммавий ахборот тизими шароитида шахсининг психологик ўзини-ўзи ҳимоялаши. /Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси жорий архиви, 2006.
5. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонуни // Ахборот ва ахборотлаштиришга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. – Т.: Адолат, 2008. –Б. 290.
6. 105th Congress Report House of Representatives 2d Session 105 775 Child online protection act October 5, 1998.
7. Қуронов М. Болам бахтли бўлсин, десангиз (Ота-оналар учун). – Т.: Маънавият, 2013. –Б. 120.
8. Қуронов М. Болам бахтли бўлсин, десангиз (Ота-оналар учун). – Т.: Маънавият, 2013. – Б. 153..